

27. évf. 11. sz. 1980. november

Tudományos és Műszaki Tájékoztatás

AZ OMKDK ÉS A MTESZ TAGEGYESÜLETEINEK EGYÜTTMŰKÖDÉSI LEHETŐSÉGEI A TUDOMÁNYOS DOLGOZÓK, KUTATÓK ÉS A TERMELÉSBEN DOLGOZÓ MŰSZAKI SZAKEMBEREK INFORMÁCIÓELLÁTÁSÁBAN

Pantó Dénes

az OMKDK szakirodalmi információs szolgálatának vezetője

A tudomány termelőerővé válásának fontos feltétele, hogy a kutatási és fejlesztési eredményekről szóló információk a lehető leggyorsabban eljussanak a felhasználókhöz, és pedig olyan formában és olyan alaposan „megszűrve”, hogy azoknak – mármint a szakmai információknak – a leghatékonyabb felhasználását tegyék lehetővé. Az elmúlt évtizedekben ezt mind szélesebb körben ismerték fel, az információ ennek az évtizednek a végére, tehát napjainkra már a legértékesebb áruk kategóriájába került.

Ennek a jelenségnek egyszerű a magyarázata. A tudománynak és a technikának az elmúlt évtizedekben bekövetkezett viharos gyorsaságú fejlődése, az elméleti tudományos eredmények néhány éven belüli megtestesülése a módszerekben, eljárásokban és termékekben óriási szellemi és anyagi erőforrásokat igényelt és igényel. Egy-egy már megszületett tudományos eredményről, gyakorlati megoldásról szóló információ ismerete nemcsak jelentős megtakarításokat eredményez, hanem azt is, hogy a felmerült problémát esetleg a már meglevő eredmény változtatása nélküli átvételével, esetleg annak adaptálásával vagy továbbfejlesztésével lehet megoldani.

A tudomány és technika robbanásszerű gyorsasággal végbemenő fejlődése együtt járt az eredményekről szóló információk mennyiségének hasonló mérvű szaporodásával. Ez az „információrobbanás”-nak nevezett jelenség pedig azt eredményezte, hogy a tudósok, a fejlesztő és üzemi szakemberek már legszűkebb érdeklődési és szakterületük irodalmát sem tudják folyamatosan figyelemmel kísérni, még kevésbé a számunkra lényeges információkat azok nagy mennyisége miatt értékelni, illetve munkájuk során felhasználni.

A probléma – mint általában a problémák – nem maradt megoldatlan. Létrejött egy speciális szolgáltató-*ipar*, az „információs ipar”, amely a legkülönbözőbb szolgáltatók nyújtásával siet a kutatók, a fejlesztő és üzemi szakemberek segítségére, s végzi el helyettük a számukra szükséges információk felkutatását, értékelését és a kívánalmaknak megfelelő feldolgozását.

Hazánkban – az OMKDK előd-intézményeinek köszönhetően – már több mint három évtizede megteremtődtek a műszaki szakirodalmi tájékoztatás alapjai. A tevékenységnek kezdetben az volt a fő célja és feladata, hogy a 40-es, 50-es évek fordulóján létesült kutatóintézetek szakembereinek bevonásával a hazai könyvtárakba járó külföldi folyóiratok közleményeit referálja, témakörük szerint figyelje, – szükség esetén – lefordítsa, magyarul szólva, a külföldi szakirodalmat magyar nyelven tegye hozzáférhetővé az érdeklődőknek.

A jelentkező igényeknek megfelelően a szolgáltatások köre szinte évről évre bővült. Irodalomkutatások, témadokumentációs kiadványok, műszaki fejlődési, műszaki–gazdasági áttekintések készültek, és – *Műszaki Információ és Műszaki Gazdasági Információ* címen – egyre többféle szakterületet és témakört felölelő kiadványsorozatok és egyéb kiadványok jelentek meg. A 70-es évek végén megkezdődött a témára irányuló gépi információterjesztés – röviden a TIGIT – is. Ennek keretében az OMKDK ma már három angol nyelvű mágnesszalagos adatbázis, az INSPEC (International Information Services for the Physics and Engineering Communities = Nemzetközi Tájékoztatási Szolgáltatás Fizikusoknak és Mérnököknek), az INIS (International Nuclear Information System = Nemzetközi Nukleáris Információs Rendszer) és a COMPENDEX (Computerized Engineering

Index = Műszaki Tudományok Számítógépes Tárgymutatója) alapján havonta nyújt valóban személyre szóló információkat a szolgáltatást igénybe vevő felhasználóknak, s a közeljövőben orosz nyelvű mágnesszalagos adatbázis alapján is megindítja a szelektív információterjesztést a számítástechnika, az automatika, az elektronika, a félvezetők és a vezetékes híradástechnika szakterületen.

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ jelenlegi két fő feladata közül az egyik „*a széles műszaki rétegek – mindenekelőtt a kutatás-fejlesztést végrehajtók – műszaki információellátása a szakirodalmi információs rendszer keretében*”. Ez többek között magában foglalja a műszaki szakirodalmi információs szolgáltatások fenntartását és fejlesztését, különös tekintettel a mágnesszalagos adatbázisokra és az on-line kapcsolatokra épülő, a nemzetközi együttműködést és a számítástechnika alkalmazását hasznosító korszerű szolgáltatásokra.

A MTESZ alapszabályzatának II. fejezetében a 2/e pont viszont az alábbiakat rögzíti: „*Céljai megvalósítására a Szövetség kezdeményezőleg közreműködik az oktatásügy, a szakmai oktatás, a képzés és továbbképzés, a szakmai tájékoztatás fejlesztésében és a közművelődésben.*”

Az OMKDK és a MTESZ idézett feladat-meghatározásából önként adódnak a lehetőségek az OMKDK és a MTESZ tagegyesületeinek együttműködésére. Ezek természetesen nem újak, hiszen jó ideje adva voltak, csak éppen nem éltünk velük.

A MTESZ-nek 78 műszaki és tudományos szakfolyóirata van. E folyóiratok évente kb. másfél millió példányban jelennek meg. Az OMKDK ezzel szemben rendszeresen 68 információs kiadványt tesz közzé 550 ezer példányban.

A MTESZ 78 szakfolyóirata közül 59 az OMKDK egy vagy több információs kiadványával azonos szakterület művelőit látja el információkkal. Éppen ezért indokolt és hasznos lenne, ha a MTESZ említett 59 szakfolyóiratának és az OMKDK információs kiadványainak szerkesztői, szerkesztőségei megismernék egymás tevékenységét, rendszeres és szoros munkakapcsolatot alakítanának ki egymással.

Magam is szerkesztője vagyok a MTESZ egyik szakfolyóiratának, s tudom, hogy egy-egy szaklap tartalma és színvonala nemcsak a szerkesztőtől, szerkesztőktől függ. A lapszerkesztést tréfásan a szabó munkájához szokták hasonlítani, annak a szabónak a munkájához, aki hozott anyagból varr. Lehet ő akár milyen művésze a szakmának, ha a megrendelő gyenge minőségű szövetet hozott, munkájának eredménye nem lesz olyan kiváló, mintha a „nyersanyaga” is kiváló minőségű lenne. Így van ez a szakfolyóiratok szerkesztésével is, hiszen *egy rossz, semmitmondó kéziratból a legjobb szerkesztő sem tud jó cikket „szerkeszteni”*.

Hasonló a helyzet az információs kiadványok, szolgáltatások területén is. Ahhoz, hogy egy szakcikkről

kutatási jelentésről, szabadalmi leírásról stb. valóban használható információ – referátum, tömörített vagy teljes fordítás stb. – készüljön, elsősorban arra van szükség, hogy az, aki a feldolgozást végzi, „*benne legyen a szakmában*”, naprakészek vagy közel naprakészek legyenek a szakismeretei, s ne évtizedekkel ezelőttiek. Emellett természetesen *idegen nyelvismerettel is rendelkeznie kell* annak, aki az információfeldolgozó munkában részt kíván vagy részt hajlandó venni.

Hosszú időn keresztül vitatkoztak azon, hogy *mi a fontosabb a külföldi szakirodalom feldolgozásához, a nyelvismeret vagy a szaktudás?* Régebben a nyelvismeretet részesítették előnyben, s bár ma már egyértelmű a szaktudás elsődlegességének elfogadása, még mindig számos, a szakmát egyáltalán nem vagy alig ismerő, de kifogástalan nyelvtudású személyt foglalkoztat az OMKDK is.

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy miért van ez így, hiszen igen sok olyan szakember él hazánkban – Budapesten és vidéken egyaránt –, aki szívesen lenne az OMKDK referáló, tömörítő vagy fordító munkatársa. Ennek egyik oka az, hogy a külső munkatársakat az OMKDK főállású munkatársai bővebb-szűkebb ismerettségi körükből próbálták és próbálják toborozni. Kétségtelen, hogy ezen a módon is lehet szakemberekhez, éspedig az információszolgáltatásra rátermett külső munkatársakhoz jutni. De mennyivel hatékonyabb és eredményesebb lenne az OMKDK információszolgáltató tevékenysége, ha az OMKDK és a MTESZ azon 23 tagegyesülete között, amelynek szakterületén az OMKDK részleges vagy teljes szakirodalmi információs tevékenységet fejt ki –, szorossá válnék az együttműködések.

A MTESZ tagegyesületei és az OMKDK együttműködése azonban nemcsak azzal az előnnyel járna, hogy általa *mód nyílnék a szakmai információfeldolgozás minőségének megjavítására és a feldolgozásra kerülő dokumentumok mennyiségének növelésére*. Az együttműködés kiterjedhetne arra is, hogy egy vagy több tagegyesület és az OMKDK közösen adná ki a szakmai információs kiadványokat. Ilyen együttműködést lehetne pl. kialakítani a *Műszaki Lapszemle, Faipar, Papír- és Nyomdaipar* c. referálólap közös kiadására akár úgy, hogy a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület, a Faipari Tudományos Egyesület és az OMKDK közösen továbbra is egy kiadványban jelentetné meg a fa-, papír- és nyomdaipari folyóiratok cikkeiről, kutatási jelentéseiről, szabadalmairól, szabványairól stb. készült referátumokat, bibliográfiai adatokat a szóban forgó referálólapban, akár úgy, hogy az OMKDK a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesülettel közösen jelentetné meg a *Műszaki Lapszemle, Papír- és Nyomdaipar* c. referálólapot, a Faipari Tudományos Egyesülettel együtt pedig a *Műszaki Lapszemle, Faipar-t*.

A példákat még hosszasan lehetne sorolni, hiszen a MTESZ érintett 23 tagegyesülete és az OMKDK 68

információs kiadványa százas nagyságrendű együttműködési lehetőséget kínál. Gondoljunk csak napjaink egyik legégetőbb problémájára, az energiagazdálkodásra. Szinte alig van – ha egyáltalán van – olyan MTESZ tagegyesület, amelyet ez a probléma nem érintene, ne érdekelne. Az OMKDK-nak van egy *Műszaki Lapszemle. Energia* c. referálólapja, s van egy *Műszaki Információ. Energiagazdálkodás* című, a külföldi szakirodalomban megjelent legfrissebb és a hazai energiagazdálkodás szempontjából legnagyobb érdeklődésre számot tartó szakcikkek lényegre rövidített fordításait (tömörítvényeit) megjelentető kéthetenkénti információs kiadványa. Míg a referálólap kiadása terén minden bizonnyal az Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület és az OMKDK együttműködését lenne célszerű megvalósítani, addig a *Műszaki Információ. Energiagazdálkodás* szerkesztésébe szinte valamennyi MTESZ tagegyesületet be lehetne, s talán nem túlzás azt mondani, hogy be kellene vonni.

Az OMKDK-nak 1979 végéig volt egy *Gyorsindex, Korrózió* című, szövegekörnyezetes permutált címszó indexe (Keyword-in-Context Index = KWIC-index), amelyet ez év elején a nem kielégítő érdeklődés miatt megszüntettünk. Köztudott, hogy a korrózió évről évre milliárd Ft-os nagyságrendű kárt okoz népgazdaságunknak, ám ennek ellenére kiadványunknak mindössze 114 előfizetője akadt. A Gépipari Tudományos Egyesületnek azonban van korrózióvédelmi, a Magyar Kémikusok Egyesületének pedig korróziós szakosztálya. Az ő hatékony közreműködésükkel talán revízió alá lehetne venni a megszüntetést, hiszen az e szakosztályokban működő szakemberek a potenciális felhasználók körében felhívhatnák a figyelmet erre a minden bizonnyal csak a nem ismertség miatt nem keresett kiadványra.

Az előbbi példák analógiájára szinte se szeri, se száma az együttműködés lehetőségeinek. Kétségtelen, hogy az említett és a hozzájuk hasonló együttműködések létrehozása is számottevő mértékben szolgálná a MTESZ alapszabályából idézett feladatot, a „*szakmai tájékoztatás fejlesztését*”. Mindez azonban még nem lépné túl a hagyományos információs szolgáltatás fejlesztését. S ezzel nem szabad megelégednünk.

Ahogy a műszaki élet minden területén, úgy a szakmai információs szolgáltatásban is polgárjogot nyert a

számítógép, évről évre szaporodnak a számítógépes *szakirodalmi adatbázisok*. Hazánkban jelenleg 14 ilyen adatbázis felhasználásával folyik ún. szelektív információs szolgáltatás, s rövidesen megnyílik a lehetőség arra is, hogy on-line üzemmódban a külföldi adatbázisok igénybevitelével retrospektív irodalomkutatást is tudjunk végezni. A számítógépes irodalomkutatás és az annak eredményeit hónapról hónapra kiegészítő számítógépes témafigyelés egyelőre még csak szűk körben, ismert, és sokan, akik a hagyományos információs szolgáltatásokat rendszeresen igénybe veszik, még idegenkednek tőle.

Ennek az új, a hagyományosnál sokkal gyorsabb szolgáltatásnak az elterjesztése szintén *jó lehetőséget nyújt az OMKDK és a MTESZ tagegyesületeinek együttműködésére*. Az OMKDK által már jelenleg üzemeltetett INIS, INSPEC és COMPENDEX adatbázisok, valamint az OMKDK-ban és más információs intézményekben a jövőben bevezetésre kerülő újabb adatbázisok nyújtotta lehetőségek széles körű igénybevétele végett célszerű lenne, ha a MTESZ tagegyesületei az OMKDK közreműködésével Budapesten és vidéken bemutatókat, illetve ismertetőket szerveznének, hogy minél többen megismerjék és munkájuk során hasznosítsák ezeket az új információs lehetőségeket is. A számítógépes információs adatbázisok megismertetésével párhuzamosan az érdeklődőket arra is meg lehetne és meg kellene tanítani, hogy hogyan kell a számítógépnek a kérdéseket feltenni. Evégett az OMKDK-nak a MTESZ tagegyesületeivel *felhasználói tanfolyamokat kellene szerveznie*.

A MTESZ tagegyesületei és az OMKDK együttműködésére az említettekén túl még számos lehetőség van, legyen szó akár szakfordítások, irodalomkutatások, akár elemző, szintetizáló tanulmányok elkészítéséről. E munkálatokban a MTESZ tagegyesületeinek tagjai kölcsönös haszonnal vehetnének részt. Az OMKDK viszont a szakmai továbbképzés keretében tartott előadásokkal járulhatna hozzá az egyesületi tagok szakirodalmi információs ismereteinek megszerzéséhez, illetve elmélyítéséhez.

A „jobb későn, mint soha” közmondás jegyében mielőbb hozzá kellene látnunk ezeknek az eddig elmulasztott lehetőségeknek a kihasználásához és további lehetőségek feltárásához.

PANTÓ Dénes: *Az OMKDK és a MTESZ tag egyesületeinek együttműködési lehetőségei a tudományos dolgozók, kutatók és a termelésben dolgozó műszaki szakemberek információellátásában*

Az OMKDK-nak és a MTESZ-nek a műszaki–tudományos tájékoztatással kapcsolatos feladataiból kiindulva néhány konkrét példát mutat be a tag egyesületek és az OMKDK együttműködési lehetőségei közül. Főként az információs folyóiratok közös kiadásából fakadó előnyöket tárgyalja. Az együttműködés további fontos területe lehetne a felhasználók közös oktatása.

* * *

PANTÓ, D.: *Possibilities for the co-operation of OMKDK and the MTESZ member societies in the information provision of scientists, researchers and specialists in science and technology*

Based upon the scientific and technical information tasks of OMKDK (Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre) and MTESZ (Hungarian Federation of Technical and Scientific Societies) some examples of the possibilities for co-operation are given. The advantages of the joint publication of information journals are emphasized. A further important area of co-operation could be the education and training of users.

* * *

ПАНТО, Д.: *Возможности сотрудничества членов МТЕС и ОМКДК в области информационного обеспечения научных кадров, исследователей и технических специалистов, работающих в производстве*

Исходя из задач ОМКДК (Венгерская техническая библиотека и центр научно-технической информации) и МТЕС (Венгерская федерация научно-технических обществ) по научно-технической информации, статья приводит несколько конкретных примеров из возможностей сотрудничества между ОМКДК и членами МТЕС. Главным обра-

зом рассматриваются преимущества, вытекающие из совместного издания информационных журналов. Дальнейшей важной областью сотрудничества может быть совместное обучение потребителей.

* * *

PANTÓ, D.: *Die zwischen OMKDK und MTESZ mögliche Zusammenarbeit in der Informationsversorgung der Wissenschaftler, Forscher und in der Produktionstätigen technischen Fachleute*

Aus den auf dem Gebiet der technisch-wissenschaftlichen Information dem Ungarischen Technisch-wissenschaftlichen Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum (OMKDK) und den Mitgliedsvereinen des Verbandes der Ungarischen Technischen und Wissenschaftlichen Vereine (MTESZ) obliegenden Aufgaben ausgehend erörtert Verfasser einige konkrete Beispiele ihrer Zusammenarbeit. Es werden vor allem die Vorteile der gemeinsamen Herausgabe von Informationszeitschriften hervorgehoben. Ein weiteres wichtiges Kooperationsgebiet wäre die gemeinsame Veranstaltung von Kursen für die Benutzer der Informationen.

Könyvtárosok, figyelem!

Az alábbi ETO-kiadványok megrendelhetők a Könyv-értékesítő Vállalat Könyvtárellátó Főosztályának kézi-raktárától (Budapest, XIII. Visegrádi u. 62. Levélcím: 1391 Budapest, Pf. 204):

ETO Rövidített Kiadás, 1. köt. Táblázatok	kve 230 Ft
ETO Rövidített Kiadás, 2. köt. Betűrendes mutató	kve 225 Ft
Az ETO táblázataiban 1966–1975 között bekövetkezett módosítások. (Útmutató az ETO rövidített magyar kiadásának használói számára)	fve 90 Ft

